

Agnieszka Ciechelska, Tomasz Poskrobko

WPLYW REGULACJI ŚRODOWISKOWYCH NA DZIAŁALNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW

1. Wstęp

Pojęcie „technologia” stanowi kompilację dwóch pojęć: inżynierii i nauki. Oznacza, że obie dziedziny zostały wspólnie zaangażowane do rozpoznania problemu i wyznaczenia jak najlepszego rozwiązania z punktu widzenia działalności człowieka. W dzisiejszych czasach technologia jest obecna w każdym aspekcie życia społecznego i gospodarczego. Takie dziedziny, jak informatyka czy biotechnologia rozwijają się na tyle szybko, że społeczeństwo nie jest w stanie optymalnie wykorzystać wszystkich ich osiągnięć. Dodatkowo stale obserwuje się działania zmierzające do zwiększenia produktywności i konsumpcji bez względu na koszty społeczne. W konsekwencji dotychczasowe sposoby myślenia i tradycyjne funkcje społeczne nie wystarczają już do rozwiązywania coraz to nowych problemów współczesnego świata, często o charakterze globalnym. Te nowe zjawiska powodują coraz większy rozdźwięk między człowiekiem a środowiskiem, w którym żyje. Jednak nowe technologie, rozwijane we właściwym kierunku, mogą dać nam szansę na zmniejszenie tej dysproporcji i przywrócenie, choć częściowo, właściwej relacji człowiek–środowisko. Dzięki nim możliwe jest osiągnięcie większej produktywności i wyższych standardów życia, przy jednoczesnej redukcji poziomu konsumpcji i zachowaniu zasobów naturalnych. Nie oznacza to jednak, że wszystko, co technika zniszczyła, technika może naprawić. Wynika to z niemożliwości pełnej substytucji kapitału naturalnego przez kapitał antropogeniczny. Z pewnością jednak nowe technologie poddane określonej weryfikacji są pomocne w poprawie jakości ludzkiego życia.

Pojęcie „jakość ludzkiego życia” jest bardzo szerokie – składają się na nie m.in. kategorie ekonomiczne, zdrowotne, edukacyjne, społeczne czy środowiskowe. Środowisko naturalne uznane zostało w raporcie „Nasza wspólna przyszłość” na posiedzeniu Światowej Komisji Środowiska i Rozwoju za jeden z filarów dalszego rozwoju ludzkości. W dzisiejszych czasach, w krajach rozwiniętych, nikt już nie kwestionuje konieczności ochrony środowiska i ustalenia jej ram instytucjonalnych i prawnych. Ponadto zasady polityki ochrony środowiska

przenikają do coraz nowszych dziedzin, sprawiając, że środowisko staje się wartością nadrzędną, tym bardziej że jego stan ma bezpośrednie odzwierciedlenie w poziomie jakości życia i efektów ekonomicznych. Zarówno w Polsce, jak i w większości innych krajów podstawą ochrony środowiska jest idea zrównoważonego rozwoju. W literaturze fachowej spotyka się różnego rodzaju definicje tego pojęcia, jednak klasyczna interpretacja została przyjęta w 1987 r. w trakcie Światowej Komisji ds. Środowiska i Rozwoju, gdzie rozwój zrównoważony zdefiniowano jako „prawo do zaspokajania potrzeb rozwojowych obecnej generacji bez ograniczania praw rozwojowych przyszłych generacji”. Oznacza to wzrost gospodarczy, poprawę stanu zdrowia i wykształcenia przy jednoczesnym, sprawiedliwym (zgodnym z zasadą sprawiedliwości międzygeneracyjnej) dostępie do szeroko rozumianych zasobów naturalnych. Warunkiem niezbędnym rozwoju zrównoważonego jest ponadto zdolność do samopodtrzymywania wzrostu gospodarczego. Wiele obecnych problemów o charakterze globalnym często wynika z niezrozumienia wpływu ludzkiej działalności na środowisko i konieczności oceny każdego przedsięwzięcia z łącznym uwzględnieniem aspektów ekonomicznych, środowiskowych i społecznych. Nie oznacza to jednak, że w imię ochrony środowiska wzrost gospodarczy będzie hamowany. Realizacja idei zrównoważonego rozwoju oznacza zmniejszenie ilościowych rozmiarów produkcji i konsumpcji na rzecz poprawy jakości życia ludzkiego. W celu osiągnięcia rozwoju zrównoważonego człowiek powinien kierować się w swojej działalności następującymi kryteriami:

- dostosowaniem wielkości konsumpcji, wzorców wykorzystania czasu i stylu życia do możliwości przyrody,
- stosowaniem odpowiednich technologii i projektów technologicznych opartych na kryteriach ekologicznych,
- możliwie niskim zużywaniu energii i preferowaniu zasobów odnawialnych,
- poszukiwaniem nowych kierunków wykorzystania zasobów naturalnych i wykorzystywaniem ich w obiegach zamkniętych,
- kierowaniem się zasadami ekologicznymi w osadnictwie i innych formach wykorzystania przestrzeni [6].

Z czasem uzupełniono te kryteria o konieczność uwzględnienia ochrony środowiska w ogólnych celach i szczegółowych decyzjach administracji państwowej oraz procesach decyzyjnych na szczeblu centralnym i lokalnym z udziałem społeczeństwa [1].

2. Presja społeczna

Mając na względzie wymienione uprzednio kryteria i specyfikę zasobów naturalnych, zwłaszcza nieodnawialnych, dość łatwo można wyobrazić sobie sytuację, że określone przedsięwzięcie nie będzie realizowane, gdyż potencjalnie lub rzeczywiście zagraża środowisku. Czy rzeczywiście tak jest i czy kwestie

środowiskowe lub społeczne hamują realizację określonego rodzaju działalności gospodarczej?

To, jakiego rodzaju przedsięwzięcia będą realizowane, zależy w dużym stopniu od społecznego systemu wartości, które w pewnym zakresie przekładają się na przyjęte w danym kraju rozwiązania prawne oraz zastosowane narzędzia ochrony środowiska. W wyniku zastosowanych regulacji powinny funkcjonować jedynie te przedsięwzięcia, które są zgodne z prawem i akceptowane społecznie. Mimo to istnieje wiele rodzajów działalności gospodarczej, których prowadzenie jest często zgodne z prawem, ale które na skutek braku akceptacji społeczności międzynarodowej mogą się spotkać z istotnymi ograniczeniami polegającymi na częściowym lub całkowitym zakazie prowadzenia, utrudnieniami finansowymi lub gwałtownym sprzeciwem społecznym. Ograniczenia te mogą być regulowane prawnie, np. przez wprowadzenie reglamentacji lub w sposób nieformalny przez różne formy sprzeciwu społecznego. Do tej grupy należy zaliczyć przedsięwzięcia, które są kontrowersyjne etycznie lub moralnie. Są to m.in.:

- produkcja żywności genetycznie modyfikowanej i handel nią,
- produkcja wyrobów tytoniowych i handel nimi,
- produkcja wyrobów alkoholowych (z wyłączeniem piwa i wina) i handel nimi,
- gry hazardowe,
- produkcja materiałów radioaktywnych i wybuchowych, farmaceutyków oraz pestycydów i obrót nimi,
- produkcja materiałów zawierających włókna azbestowe, PCB i handel nimi.

Tego rodzaju wyłączenia znajdują się m.in. w procedurach międzynarodowych instytucji finansowych, które w swoim działaniu kierują się zasadą zrównoważonego rozwoju i posiadają społeczne i środowiskowe procedury kredytowe.

Inny rodzaj działalności, która może nie być realizowana ze względów społecznych lub środowiskowych, to przedsięwzięcia zaawansowane technologicznie, stosowane na szeroką skalę, które nie uzyskały aprobaty społeczności lokalnej, czego wyrazem mogą być zarówno łagodne protesty, jak i akty terroru ekologicznego. Za przykład niech posłużą spalarnie odpadów. Paradoksalnie tego rodzaju rozwiązania odznaczają się często małą polutogennością oraz bardzo niskim poziomem ryzyka ekologicznego i zdrowotnego. Mimo to społeczność lokalna blokuje ich wdrożenie, zadowalając się dotychczasowymi, często bardziej uciążliwymi, czasem wręcz groźniejszymi, rozwiązaniami. Przyczyny takiej reakcji społeczeństwa mogą być bardzo różne, m.in.:

- niski poziom edukacji, w tym edukacji ekologicznej,
- niezrozumienie oddziaływań i skutków przedsięwzięcia,
- strach przed „nowym”,
- brak rzetelnej informacji,
- stereotypy i przesady,
- brak zaufania do inwestorów, organów administracji publicznej itp.

W Polsce w ostatnim czasie wiele nowych technologii srodkalo się ze społecznym sprzeciwem, u którego podstaw legły wymienione przyczyny. W naszym kraju socjologowie wyróżniają jeszcze jedno charakterystyczne zjawisko, określając je jako syndrom „nie bo nie”. Jest to sprzeciw społeczny nie do odparcia żadnymi argumentami.

Do przedsięwzięć odrzucanych z powodów społecznych można zaliczyć jeszcze jedną grupę – nowe zaawansowane technologie, zwłaszcza w takich dziedzinach, jak chemia czy biotechnologia. Tego rodzaju działalność może być ograniczana regulacjami prawnymi, często wprowadzanymi z inicjatywy organizacji pozarządowych, oraz protestami społecznymi. Przedsięwzięcia takie mimo swych potencjalnych korzyści nie są wdrażane, gdyż mają często charakter eksperymentalny, a ich oddziaływanie i skutki nie są dokładnie rozpoznane. Drugim powodem, dla którego są one odrzucane, jest zbyt wysoki poziom ryzyka lub niepewności związanej z bezpieczeństwem i zdrowiem ludzi oraz innych organizmów. Tego rodzaju obawy stają się często przedmiotem debaty międzynarodowej i mają odzwierciedlenie w regulacjach międzynarodowych.

Konieczne jest tu wyjaśnienie, jaki poziom ryzyka pozwala na wdrożenie nowych technologii. Jest to tzw. ryzyko akceptowalne, którego prawdopodobieństwo wystąpienia jest małe albo skutki wystąpienia są nieistotne, lub też korzyści (potencjalne lub rzeczywiste) są tak duże, że jednostka albo społeczeństwo są skłonne zrealizować przedsięwzięcie obarczone takim właśnie poziomem ryzyka. Wielkości tego ryzyka rzadko są regulowane przepisami prawnymi czy innymi uregulowaniami. Zwykle dla porównania ryzyka czy scenariuszy opracowuje się różnego rodzaju standardy i wskaźniki. W większości przypadków szacowanie poziomu ryzyka akceptowalnego jest subiektywne i łączy w sobie wiedzę naukową i system wartości społecznych [2]. Wielkości te wraz z innymi, np. pojemnością asymilacyjną środowiska, mogą być podstawą ustalania norm i standardów określonych w krajowych przepisach prawnych, będących jednym z podstawowych narzędzi polityki ochrony środowiska.

Poruszane powyżej kwestie dotyczyły szczególnych grup działalności gospodarczej, które spotykają się z żywą reakcją społeczną, a ich realizacja może być ograniczana przepisami prawnymi lub jedynie wyznaczana systemem norm i wartości społecznych. Ograniczenia te wynikają ze społecznego przekonania, że ich wdrożenie może negatywnie wpłynąć na poziom jakości ludzkiego życia, a tym samym na rozwój zrównoważony.

3. Ograniczenia prawne w sferze ochrony środowiska

W większości krajów jest wiele narzędzi służących ochronie środowiska, stosowanych powszechnie w odniesieniu do wszystkich podmiotów gospodarczych [4]. Mają one na celu nakłonienie wszystkich przedsiębiorców do działań zmniejszających uciążliwość danej działalności dla środowiska. Stosowane w poszcze-

gólnych krajach systemy narzędzi znacznie się od siebie różnią. Najbardziej popularnym narzędziem ekonomicznym jest system kar za przekroczenie dopuszczalnych poziomów emisji i opłat za korzystanie z zasobów środowiskowych. Jest to przejaw realizacji podstawowej zasady w ochronie środowiska – sprawca zanieczyszczania płaci. Opłaty i kary wymuszają na przedsiębiorcach stosowanie urządzeń lub technologii zmniejszających poziom emisji lub ograniczenie zakresu działalności.

Każdy kraj ma ponadto cały wachlarz nakazów i zakazów oraz decyzji administracyjnych związanych ze środowiskiem naturalnym i korzystaniem z jego zasobów. Jednak największe znaczenie, jeśli chodzi o rozwój działalności gospodarczej, ma wprowadzanie jednolitych standardów środowiskowych, często w wymiarze międzynarodowym. W tym kontekście najważniejszą regulacją prawną jest dyrektywa IPPC dotycząca zintegrowanej kontroli i zarządzania zanieczyszczeniami środowiska. W skrócie treść dyrektywy sprowadza się do nałożenia na producentów obowiązku uzyskania ekologicznego pozwolenia zintegrowanego określającego emisje do środowiska na podstawie zasady BAT¹. Emisja dotyczy wszystkich komponentów środowiska, a jej graniczne wielkości muszą być ustalone na poziomie bezpiecznym dla środowiska jako całości i gwarantować zabezpieczenie przed przemieszczaniem się zanieczyszczeń pomiędzy poszczególnymi komponentami. Dyrektywa IPPC wymaga również minimalizacji zużycia energii i surowców, a także sporządzenia planów zapobiegania awariom przemysłowym. Zanieczyszczenia zaś muszą być ograniczane u źródeł ich powstawania. Dyrektywa IPPC wprowadza zintegrowane podejście do ochrony środowiska i największy nacisk kładzie na działania techniczne i technologiczne oraz na wprowadzanie nowych rozwiązań systemowych i proceduralnych zmierzających do likwidacji zanieczyszczeń u źródła. Wykorzystywanie rozwiązań typu „końca rury” ma mieć jedynie charakter pomocniczy i ma być stosowane jedynie tam, gdzie jest to niezbędne do zachowania odpowiedniego stanu środowiska.

4. Ekonomiczne skutki regulacji środowiskowych

Każda reakcja przedsiębiorstwa na ograniczenia działalności gospodarczej związane z ochroną środowiska jest podyktowana wynikiem jego rachunku optymalizacyjnego. Przedsiębiorca będzie podejmował tylko takie działania, które

¹ BAT (*Best Available Technology*) – najlepsza dostępna technologia; dyrektywa IPPC definiuje BAT jako najbardziej efektywny i zaawansowany stopień rozwoju działalności i metod jej prowadzenia, który wykazuje praktyczną stosowalność konkretnych technik do ustanawiania podstawy dla granicznych wielkości emisji ustalonych w celu zapobiegania, a tam, gdzie nie jest to praktycznie możliwe, w celu zmniejszenia emisji i wpływu na środowisko jako całość. Określenie parametrów konkretnego przedsięwzięcia według wymagań BAT musi być dokonywane indywidualnie z uwzględnieniem warunków lokalnych.

przyniosą mu przewagę potencjalnych korzyści nad kosztami poniesionymi na skutek niepodjęcia określonych działań.

Wynikiem społecznych nacisków bardzo często jest ustanowienie określonych regulacji prawnych. Podobnie dzieje się w przypadku ujawnienia informacji o negatywnym wpływie określonych substancji na środowisko czy zdrowie. W takich sytuacjach powszechną reakcją przedsiębiorstw (głównie w krajach wysoko rozwiniętych) jest wprowadzanie samoregulacji. Przykładem mogą być tzw. programy czystej produkcji czy system zarządzania ISO 14000, gwarantujące, że całe przedsiębiorstwo działa w sposób przyjazny dla środowiska i w sposób ciągły doskonali swoje procedury i pracowników w tym zakresie. Przedsiębiorstwo zobowiązuje się do podejmowania ciągłych działań służących zmniejszeniu niekorzystnego oddziaływania przedsiębiorstwa na środowisko. Produkcja takiego przedsiębiorstwa musi być nie tylko czysta ekologicznie, ale także:

- nisko-, a najlepiej bezodpadowa,
- zużywać jak najmniej wody, najlepiej w układzie zamkniętym,
- oszczędnie zużywać surowce i energię, najlepiej ze źródeł odnawialnych.

Przedsiębiorstwo realizujące taką produkcję nie tylko jest nowoczesne i efektywne ekonomicznie oraz ekologicznie w długim okresie, ale także może wykorzystywać swój pozytywny wizerunek w kontaktach z klientami.

Innym przykładem jest ekoznakowanie. Znak ekologiczny przyznawany przez wiarygodną instytucję jest gwarancją produkcji czystej ekologicznie, wysokiej jakości oraz często wiąże się ze stosowaniem nowoczesnych metod zarządzania. Jeszcze innym rodzajem przejawu działalności przedsiębiorstwa na rzecz zrównoważonego rozwoju mogą być działania podejmowane na rzecz społeczności lokalnych, np. dofinansowanie przedszkola, sfinansowanie oświetlenia drogi itp. Tego rodzaju działania mają przede wszystkim zwiększyć zaufanie klienta i kreować pozytywny wizerunek firmy.

Nieco inną formą samoregulacji są działania podejmowane przez przedsiębiorstwa w obawie, że rząd wprowadzi niekorzystne dla nich regulacje środowiskowe. Przykładem może być dobrowolna rezygnacja ze stosowania określonego produktu lub komponentu, w sytuacji kiedy np. udowodniono jego toksyczne właściwości i istnieje realne zagrożenie, że państwo wyda zakaz jego stosowania lub produkcji. Inna sytuacja to dobrowolne powoływanie stowarzyszeń przedsiębiorców w celu rozwiązania palącego problemu środowiskowego dzięki środkom finansowym uzyskanym od członków tych stowarzyszeń. Rozwiązanie to jest szczególnie popularne wtedy, gdy przedsiębiorcy spodziewają się wzrostu obciążeń finansowych, np. podatków ekologicznych przeznaczanych na usunięcie tego problemu i zabezpieczenie przed jego konsekwencjami. Tego rodzaju działalność pozwala przedsiębiorcom na uniknięcie droższego dla nich rozwiązania nałożonego przez państwo. Istnieje tu jednak zagrożenie, że politycy, mimo podejmowanych przez przedsiębiorstwa działań samoregulujących, i tak podejmą określone decyzje nie zawsze zgodne z oczekiwaniami przedsiębiorców. Może to być spowodowane m.in. obawą, że wystąpi efekt „jeżdźca na gapę” Z tego też

względem uzyskane efekty nie zawsze muszą być zgodne z intencjami przedsiębiorców. Dlatego wydaje się, że w większości przypadków bardziej istotnym bodźcem do podejmowania działań samoregulacyjnych są istniejące bodźce rynkowe lub administracyjne oraz konsekwencje utraty reputacji.

Korzyścią dla przedsiębiorców stosowania samoregulacji jest zmniejszenie kosztów redukcji zanieczyszczenia i możliwość spełnienia wymogów środowiskowych w najbardziej efektywny dla nich sposób. Należy zauważyć, że tego rodzaju działania nie są wymagane przez prawo. Są to działania dobrowolne, jednakże popularne, gdyż przynoszą wymierne efekty ekonomiczne. Niekiedy uważa się, że tego rodzaju działalność przedsiębiorstw jest przejawem altruistycznych postaw przedsiębiorców. Zapewne w niektórych przypadkach nie można odmówić takich pobudek. Jednak przeważnie jest to zdeterminowane właśnie czynnikami rynkowymi, a przede wszystkim reputacją [5, s. 369-385]. W rezultacie tego rodzaju działania często są podejmowane pod wpływem presji społecznej bądź przewidywania, że taka presja może wystąpić.

Inną reakcją przedsiębiorców na podwyższanie standardów środowiskowych jest tzw. imperializm ekologiczny. Wyższe standardy ekologiczne mogą powodować obniżenie konkurencyjności i w efekcie przeniesienie „brudnej” działalności do krajów, w których tego rodzaju standardy nie są tak wygórowane. Taki przepływ działalności jest wynikiem otwarcia gospodarki różnych państw. Efekty takiej działalności można różnie oceniać. Z jednej strony inna jest wycena szkód ekologicznych przez społeczeństwa zamożne, a inna przez społeczeństwa ubogie. Gotowość do zapłaty za takie szkody jest większa w pierwszym przypadku, a więc koszty działalności szkodliwej środowiskowo są wyższe w krajach rozwiniętych. Oczywiście takie rozumowanie w długim czasie nie prowadzi do optimum społecznego. Z drugiej jednak strony kraje ubogie domagają się inwestycji zagranicznych, nawet szkodliwych ekologicznie, gdyż daje to szansę na poprawę jakości życia ludzi bezrobotnych, choć tylko w krótkim okresie. Takie preferencje są charakterystyczne dla krajów najbiedniejszych, ale są one niezrozumiałe dla społeczeństw o wyższych dochodach. Z tego też względu żadna organizacja międzynarodowa nie popiera tego rodzaju eksportu, a więc i przedsiębiorcy, dbając o własną reputację, będą ostrożnie eksportować tego rodzaju działalność.

Inaczej wygląda sytuacja związana z lokowaniem przemysłu w krajach biednych ze względu na wykorzystywanie taniej siły roboczej, co jest wynikiem stale obecnej presji na obniżanie kosztów i oferowanie niskich cen. W obu przypadkach jednak bardzo silnie działa groźba utraty reputacji, a co za tym idzie, również pozytywnego wizerunku marki, a więc i rynków. Z tego też względu obecnie podaje się w wątpliwość imperializm ekologiczny [7, s. 171-174].

Z handlem międzynarodowym wiążą się również różnego rodzaju ograniczenia ekologiczne mające na celu ochronę życia lub zdrowia, utrzymanie wyczerpujących się zasobów naturalnych, utrzymanie wysokich standardów ekologicznych. Głównym celem tego rodzaju regulacji jest zapobieganie ekodumpingowi, czyli sprzedaży po niższych cenach, wynikających z niedoszacowania kosztów środowiskowych.

5. Wnioski

Presja społeczna oraz standardy środowiskowe są jednymi z przejawów tendencji obecnej w polityce ochrony środowiska zorientowanej na działalność prewencyjną, czyli taką, która zapobiega powstawaniu zanieczyszczeń u źródła i oszczędniej wykorzystującej zasoby naturalne, a nie na inwestycjach „końca rury”. Jednak tego rodzaju działania nie mogą być celem samym w sobie. Mają służyć jak najlepszej ochronie środowiska jako całości, przy minimalnym zaangażowaniu środków (a więc rozwojowi zrównoważonemu). Można tu wyróżnić dwie płaszczyzny. Po pierwsze, oczekiwania społeczności międzynarodowej i ostrzeżenia ekspertów odzwierciedlają się w zaostrzaniu przepisów prawnych związanych z ochroną środowiska i ich egzekucji. Po drugie, podmioty gospodarcze (zarówno przedsiębiorstwa, jak i gospodarstwa domowe) dobrowolnie prowadzą działania zmierzające do poprawy stanu środowiska i jakości życia. Takie podejście gwarantuje rozwój nowych technologii w przedsiębiorstwach, których działalność nie wymaga zastosowania nowych technologii, np. na podstawie BAT. Presja społeczna, uświadamiająca przedsiębiorcom możliwość utraty reputacji, a więc i rynków, zmusza ich do wprowadzania pozanormatywnych zmian w swoich technologiach i schematach działania. Okazuje się bowiem, że informacja o działaniu przedsiębiorstwa na rzecz środowiska czy społeczeństwa natychmiast przynosi wymierne efekty finansowe. Empiryczne badania przeprowadzone w Stanach Zjednoczonych i wysoko rozwiniętych krajach europejskich wskazują, że istnieje bezpośrednia zależność między wartością rynkową firmy a jej działaniami w sferze ochrony środowiska. Informacje o negatywnych oddziaływaniach przedsiębiorstwa na środowisko, spowodowanych np. emisją toksycznych substancji na skutek awarii, natychmiast odzwierciedlają się w spadku cen ich akcji. Odwrotnie wpływa na ceny podejmowanie działań proekologicznych. Ponadto sprawne zarządzanie środowiskowe w przedsiębiorstwie znacznie wpływa na obniżenie poziomu postrzeganego przez inwestorów ryzyka, co przekłada się na cenę akcji [3, s. 1059-1074]. Odzwierciedleniem tych zależności jest wzrost popularności funduszy ekologicznych czy społecznych, gdzie inwestor jest świadomy konieczności dążenia do zrównoważonego rozwoju, ale jednocześnie chce, aby jego aktywa przynosiły zyski. Jeszcze jednym przyczynkiem do proekologicznej i/lub prospołecznej działalności przedsiębiorstw jest postawa instytucji finansujących, zwłaszcza międzynarodowych instytucji finansowych. Obecnie odpowiedzialność za środowisko jest rozciągana na wszystkie podmioty biorące udział w przedsięwzięciu. Oznacza to, że również instytucje finansujące ponoszą konsekwencje za szkody środowiskowe, choć zwykle mają tylko pośredni wpływ na ich powstanie. Z tego też względu banki zaczynają opracowywać specjalne procedury kredytowe uwzględniające zagrożenia środowiskowe i społeczne kredytobiorców. Zatem wizerunek przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego ułatwia również zewnętrzne finansowanie, gdyż zmniejsza ryzyko ekologiczne. Tak więc coraz lepsze rozumienie konieczności kierowania się

zrównoważonym rozwojem we wszystkich przejawach działalności człowieka oraz coraz wyższy poziom świadomości ekologicznej powodują, że przedsiębiorstwa podejmujące działania nieakceptowane społecznie muszą się liczyć z poważnymi konsekwencjami. Wydaje się, że w krajach rozwiniętych utrata pozycji konkurencyjnej związanej z reputacją ma znacznie większe znaczenie niż prawne konsekwencje działalności szkodliwej ekologicznie. Zwłaszcza że przekłada się to na długookresowe konsekwencje finansowe. Nieco inaczej kwestie te wyglądają w krajach biednych. Tam bowiem pierwszoplanową rolę odgrywa rozwiązanie problemu głodu nawet za cenę strat środowiskowych. Jednak działalność międzynarodowych koncernów w tych krajach z naruszeniem zasad ochrony środowiska budzi na tyle żywy sprzeciw społeczności międzynarodowej, że może to zachwiać ich pozycjami na innych rynkach. Z tego też względu nawet międzynarodowe korporacje inwestujące w krajach ubogich będą dążyły do zachowania przynajmniej minimalnych standardów.

Literatura

- [1] Adamczyk J., *Koncepcja zrównoważonego rozwoju w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, AE, Kraków 2001.
- [2] Ciechelska A., *Ocena ryzyka ekologicznego jako nowy kierunek rozwoju ocen oddziaływania na środowisko*, „Ekonomia i Środowisko” 2003 nr 2.
- [3] Dowell G., Hart S., Yeung B., *Do corporate global environmental standards create or destroy market value?*, „Management Science”, vol. 46, No 8.
- [4] Fiedor B., Czaja S., Graczyk A., Jakubczyk Z., *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, C.H. Beck, Warszawa 2002.
- [5] Gabel L., Sinclair-Desgagne B., *Reakcje przedsiębiorstw na problemy ekologiczne*, [w:] H. Folmer, L. Gabel, H. Opschor, *Ekonomia środowiska i zasobów naturalnych, podręcznik dla studentów i praktyków*, Wydawnictwo Krupski i S-ka, Warszawa 1996.
- [6] Sachs I., *Environmental quality management and development planning: Some suggestions for action*, [w:] *Development and Environment*, Mouton, Paris 1972.
- [7] Żylicz T., *Ekonomia środowiska i zasobów naturalnych*, PWE, Warszawa 2004.

THE INFLUENCE OF ENVIRONMENTAL REGULATIONS ON THE ACTIVITY OF ENTERPRISES

Summary

Nowadays, sustainable development is the imperative issue in creating the quality of human life. Enterprises have the significant role in this process – on the one hand the enterprises can generate benefits connected with economics profits, and on the other – environmental and social costs. In many countries, especially high developed, there are a lot of instruments persuading enterprises to minimize the negative impacts. There could be economic, obligatory or voluntary instruments. Voluntary actions in enterprises play more and more important role in the globalization time and high-developed economy connections on international markets. The basis of such actions is the moral

pressure. And what is remarkable, the instruments like that can prevent ecodumping and eco-imperialism in an effective way.

Mgr Agnieszka Ciechelska i mgr Tomasz Poskrobko są pracownikami Katedry Ekonomii Ekologicznej Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.